

Кучменко С.В., науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
досудового розслідування навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ
СТВОРЕННЯ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ
ВОЄНІЗОВАНИХ АБО ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ**

Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань - це питання, яке протягом останніх років набуло не аби якого резонансу як серед громадськості, так і серед органів державної влади, оскільки практики створення подібного роду об'єднань у нашій державі за роки незалежності не простежується.

Але об'єктивні обставини, які зумовили проведення на Сході України антитерористичної операції (далі АТО), змінили ситуацію, що призвело до загострення питання щодо порядку та правил створення та функціонування легальних воєнізованих формувань чи груп, оскільки від початку проведення АТО було сформовано цілий ряд воєнізованих збройних формувань, діяльність яких першопочатково не перебувала у підпорядкуванні в жодному з легально існуючих воєнізованих формувань та груп, таких як Збройні сили України, Служба безпеки України, Національна Гвардія тощо.

Тому питання щодо легалізації діяльності подібного роду формувань, а також питання щодо відповідальності їх учасників за свої дії є надзвичайно актуальним.

Для того щоб краще розібратись у даному питанні, необхідно детально вивчити та опрацювати саме об'єктивну сторону злочину, передбаченого ст. 260 ККУ України, оскільки останню утворюють зовнішні ознаки злочину, встановлені законом про кримінальну відповідальність. Це зокрема ті ознаки, в яких проявляється зовні процес вчинення суспільно небезпечного діяння і які відповідають на запитання як саме було вчинено злочин. Об'єктивна сторона також визначає у чому саме полягає злочин, яким чином його вчинено, у яких умовах місця й часу та в якій обстановці він протікає, за допомогою яких засобів і знарядь вчинюється.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 260 ККУ України полягає у наступних альтернативних діяннях: створення не передбачених законами України воєнізованих формувань та участь у їх діяльності; створення не передбачених законом збройних формувань та участь у їх діяльності; керівництво зазначеними формуваннями; їх фінансування, постачання їм зброї, боєприпасів, вибухових речовин чи військової техніки; участь у складі вказаних формувань у нападі на підприємства, установи, організації чи на громадян.

Ряд запитань виникає під час аналізу участі не передбачених законом воєнізованих чи збройних формувань у нападах на підприємства, установи чи організації, оскільки це

діяння є дещо схожим із участю у аналогічних нападах, вчинених бандою. Тому залишається не зрозуміло яким чином слід розмежовувати ці злочини? Коли участь у нападах озброєної організованої групи необхідно кваліфікувати як злочин передбачений ст. 257 КК України, а коли як злочин передбачений ст. 260 КК України?

Ключовий зміст поняття воєнізованого та збройного формування розкриває примітка до ст. 260 КК, відповідно до якої під воєнізованими слід розуміти формування, які мають організаційну структуру військового типу, а саме: єдиноначальність, підпорядкованість та дисципліну, і в яких проводиться військова або стройова чи фізична підготовка, а під збройними формуваннями - воєнізовані групи, які незаконно мають на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю.

Однак аналізуючи визначення, що наведені у примітці, можна побачити що вони не в повному обсязі розкривають усі необхідні істотні й достатні ознаки зазначених понять, та не в повній мірі розкривають специфічні ознаки таких організацій, що, в свою чергу, унеможлиблює їх відмежування від інших видів злочинних організацій, в тому числі від організованих банд.

Такі вчені, як О. В. Смаглюк та Т. В. Приходько у своїх працях зазначають, що воєнізовані формування слід визначити як організації, яким крім загальних ознак злочинної організації притаманні ще й наступні. По-перше, вони схожі на передбачені законами України військові формування, але їх створення не передбачене її законами. Тобто або взагалі відсутній закон, який передбачав би створення відповідної воєнізованої організації, або ж вона не належить (не є структурним підрозділом, не перебуває у підпорядкуванні) до жодного з легально існуючих воєнізованих формувань чи груп - ЗС, СБ, ПВ, УДО, військ ЦО, внутрішніх військ МВС тощо. По-друге, воєнізовані формування мають організаційну структуру військового типу, що характеризується наявністю єдиноначальності, підпорядкованості та дисципліни і полягає у поділі формування на відносно самостійні підрозділи з визначенням особового

складу кожного з них і підпорядкованості відповідних структурних частин; встановленні військових або інших звань; дотриманні субординації; використанні одностроїв, знаків розрізнення; застосуванні засобів впливу та заохочення, характерних для війська тощо. По-третє, воєнізованим формуванням властивий воєнізований характер завдань, які перед ними ставляться, а також засобів і методів, які ними використовуються. Вони ставлять перед собою специфічні завдання, які можуть покладатися лише на офіційно створені формування: вирішення питань громадсько-політичного характеру методами військових операцій - заволодіння певними територіями чи їх утримання; силова підтримка владних структур; придушення збройного чи іншого організованого або масового опору владі; депортація населення; встановлення режиму військового стану; знищення живої сили супротивника та його матеріальних засобів тощо[1, с. 596, 597].

На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що збройне формування являє собою воєнізовану групу, яка окрім ознак злочинної організації та воєнізованого формування характеризується ще й тим, що незаконно має на озброєнні придатну для використання вогнепальну зброю, вибухівку та інші види озброєння.

Цікавим є також той факт, що відносно використання зброї не передбачених законом воєнізованими збройними формуваннями в КК передбачена лише примітка 2 до ст. 260.

Так, В. П. Тихий вважає, що поняття зброї і озброєності, під час розгляду об'єктивної сторони ті самі, що і при характеристиці бандитизму [2].

Однак розглядаючи ситуацію довкола проведення на території України АТО, а також детально вивчаючи наявну інформацію щодо діяльності на Сході нашої держави не передбачених законом воєнізованих збройних формувань, ми дійшли висновку, що визначення озброєності не передбачених законом воєнізованих збройних формувань потребує більш детального вивчення та закріплення у положеннях ст. 260 КК України, оскільки на практиці міжнародними спостерігачами, керівниками підрозділів ЗСУ та Національної Гвардії

неодноразово фіксується використання подібними формуваннями військової техніки, важкого озброєння, та зброї, яка для застосування потребує кваліфікованих фахівців. Ця особливість також має вплив як на кваліфікацію, так і на подальше визначення складу злочину та відповідальності учасників не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, а тому потребує доопрацювання.

Цікавою та заслуговує на увагу думка вченого А.А. Вознюка, який зазначає, що злочини, учинені в складі злочинних об'єднань необхідно кваліфікувати за сукупністю ст. 255, 257, 258-3, 260 КК України зі статтями Особливої частини КК, які передбачають відповідальність за ці злочини. На його думку такий спосіб кримінально-правової оцінки суспільно небезпечних діянь найбільш повно відповідає принципам кваліфікації злочинів, за винятком одного моменту. Серед альтернативних діянь об'єктивної сторони злочинів, передбачених ст. 255, 257, 260 КК України, виокремлено участь у злочинах. У зв'язку з цим виникає питання, чи не буде тут подвійного врахування (подвійного ставлення в вину) одного й того ж діяння [3, с. 36]? У зв'язку з цим вважаємо за доцільне підтримати думку автора щодо вирішення даної проблеми шляхом виключення із диспозицій статей відповідальності за участь у злочинах, учинених злочинним об'єднанням.

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К Грищук, А. В. Савченко та ін.; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернєя. - К.: Юрінком Інтер, 2016. - 1064 с.
2. Тихий В. П. Злочини проти суспільної (загальної) безпеки: Конспект лекцій / В. П. Тихий. - Харків, 1996. - 69 с.
3. Вознюк А. А. Актуальні проблеми кваліфікації суспільно небезпечних діянь учасників злочинних об'єднань, створення і участь в яких утворюють окремі склади злочинів: Кримінально правові та кримінологічні заходи протидії злочинності / А. А. Вознюк // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (13 лист. 2015 року). - Одеса: ОДУВС, 2015.- С. 35-36.